

Europas miljø Tilstand og fremtidsudsigter 2020

Resumé

Forsidefoto: © Simon Hadleigh-Sparks, My City/EEA

Juridisk meddelelse

Indholdet af denne publikation afspejler ikke nødvendigvis Europa-Kommissionens eller andre EU-institutioners officielle holdning. Hverken Det Europæiske Miljøagentur eller enkeltpersoner eller selskaber, der optræder på agenturets vegne, kan gøres ansvarlige for den anvendelse, der måtte blive gjort af informationerne i dette dokument.

Meddelelse om ophavsret

© European Environment Agency, 2019
Eftertryk er tilladt med kildeangivelse.

Yderligere oplysninger om EU findes på internettet (<http://europa.eu>).

Luxembourg: Den Europæiske Unions Publikationskontor, 2019

ISBN 978-92-9480-129-6
doi: 10.2800/348758

Det Europæiske Miljøagentur
Kongens Nytorv 6
1050 København K
Danmark

Tlf.: +45 33 36 71 00
Web: eea.europa.eu

Europas miljø Tilstand og fremtidsudsigter 2020

Resumé

Den afgørende udfordring i dette århundrede

Rapporten om Europas miljø – Tilstand og fremtidsudsigter 2020 (SOER 2020) kommer på et afgørende tidspunkt. Vi står over for presserende udfordringer med hensyn til bæredygtighed, som kræver øjeblikkelige systemiske løsninger. Det er *det* utvetydige budskab til politikerne i Europa og i verden. Den overordnede udfordring i dette århundrede er, hvordan vi skaber udvikling over hele verden, der afvejer samfundsmæssige, økonomiske og miljømæssige hensyn.

Dette er den 6. SOER udgivet af Det Europæiske Miljøagentur (EEA), og 2020-udgaven konstaterer betydelig afstand mellem miljøets tilstand og EU's eksisterende, kort- og langsigtede politiske mål. Borgernes forventninger til at leve i et sundt miljø skal imødekommes, og det vil kræve fornyet fokus på gennemførelse som en hjørnesteen i EU's politikker og nationale politikker.

Når det er sagt, så skal vi ikke blot gøre mere, vi skal også gøre tingene anderledes. I det næste årti vil vi få behov for svar på verdens miljø- og klimaudfordringer, der er meget forskellige fra dem, vi har givet i de sidste 40 år. Formålet med denne rapport er at præge drøftelserne om Europas 2030-politikker, herunder kursen frem mod år 2050 og derefter.

De fremtidige politikker skal bygge på eksisterende svar på vores miljø- og klimaudfordringer — EU's *miljølovgivning* — og de skal også svare til den nyeste viden, hvilket kræver fundamentalt anderledes metoder — såvel med hensyn til, *hvad* vi skal gøre, som *hvordan* vi skal gøre det.

Budskabet om, at det haster, kan ikke fremhæves kraftigt nok. Alene i de sidste 18 måneder er der offentliggjort store

internationale videnskabelige rapporter fra IPCC, IPBES, IRP og UNE ⁽¹⁾, alle med ensartede budskaber: vores nuværende kurs er fundamentalt set ikke bæredygtig; de enkelte led i denne kurs er indbyrdes afhængige og forbundne med vores vigtigste produktions- og forbrugssystemer, og tiden er ved at løbe ud for at nå frem til troværdige svar, der kan ændre tendensen.

Kravet om grundlæggende bæredygtige omlægninger af de centrale systemer, der former den europæiske økonomi og det moderne sociale liv — navnlig energi-, mobilitets-, bolig- og fødevarer-systemerne — er ikke nyt. Faktisk opstillede vi et sådant krav i 2010- og 2015-udgaverne af SOER, og i de senere år har EU integreret denne tænkning i vigtige politiske initiativer som f.eks. pakkerne om cirkulær økonomi og bio-økonomi, klima- og energipolitikkerne for 2030 og 2050 og Unionens fremtidige forsknings- og innovationsprogram. Desuden er EU's initiativ om bæredygtig finansiering det første af sin art, der sætter alvorlige spørgsmålstegn ved det finansielle systems rolle i forbindelse med at skabe den nødvendige forandring.

Men én ting er at ændre tankegang, en anden er at skabe reel forandring. Nu skal der sættes fokus på opskalering, fremskyndelse, effektivisering og implementering af de mange løsninger og innovationer — både teknologiske og sociale — som allerede eksisterer, og samtidig skal yderligere forskning og udvikling stimuleres, adfærdsmæssige ændringer igangsættes og, vigtigst af alt skal der lyttes til borgerne, og disse skal engageres.

Vi må ikke undervurdere den sociale dimension. Der er højlydt og forståelige krav om en retfærdig overgang, hvor der udvises den fornødne agtpågivenhed over for de mulige

(1) Det Mellemstatslige Panel om Klimaændringer (IPCC's) rapporter "Global Warming of 1.5 °C" og "Climate Change and Land"; Den Mellemstatslige Videnspolitikplatform vedrørende Biodiversitet og Økosystemydelsers (IPBES) vurderingsrapport "Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services"; Det internationale ressourcepanels (IRP's) rapport "Global Resources Outlook"; FN's Miljøprogram "Global Environment Outlook 6"

tabere som følge af lavemissionsøkonomien. Den ulige fordeling af omkostningerne og fordelene ved systemiske forandringer anerkendes nu af politikerne, men der kræves god forståelse, borgerengagement og effektive løsninger.

Vi må heller ikke ignorere Europas unge. De lader i stigende grad deres stemmer høre og kræver en mere ambitiøs reaktion på klimaændringer og miljødelæggelse. Medmindre det lykkes at ændre den nuværende udvikling inden for det næste årti, vil deres følelse af frygt for fremtiden vise sig at være velbegrundet.

SOER 2020 giver ikke alle svarene på disse komplekse udfordringer. Den er ikke desto mindre Miljøagenturets mest omfattende integrerede vurdering til dato og den første, der konsekvent behandler vores systemiske udfordringer i sammenhæng med de bæredygtige omlægninger, vi som samfund er nødt til at foretage. Den bygger på 25 års erfaring

med data, analyser og EU-politik og trækker på den viden, der findes i vores unikke netværk af europæiske medlemslande — Eionet.

Vi kan ikke forudse fremtiden, men vi kan skabe den. Vi er overbevist om, at denne rapport er en solid, rettidig kilde til viden, der kan være en vejledning for drøftelserne om fremtidige miljø- og klimapolitikker i EU og bidrage til at udforme europæiske svar på De Forenede Nationers Agenda 2030 og målene for bæredygtig udvikling (SDG'er). Europa skal være førende i den globale overgang til et sundt miljø i en retfærdig og bæredygtig verden. Idéen om en europæisk grøn aftale — anført som førsteprioritet i de politiske retningslinjer for den næste Europa-Kommission 2019-2024 — har potentialitet til at give en fortrinlig handlingsramme, der åbner mulighed for den type systembaseret tænkning og innovation, der er nødvendig for at nå til denne forandring og skabe en fremtid, vi alle kan være stolte af.

Hans Bruyninckx

Administrerende direktør, Det Europæiske Miljøagentur

SOER 2020 i en nøddeskal

2020 står Europa over for miljømæssige udfordringer af hidtil uset omfang og presserende karakter. Selv om EU's miljø- og klimapolitikker har givet væsentlige resultater i de sidste årtier, står Europa over for vedholdende problemer på områder som biodiversitet, ressourceanvendelse, virkningerne af klimaændringerne og de miljømæssige risici for sundhed og trivsel. Globale megatrends såsom demografiske ændringer intensiverer mange miljømæssige udfordringer, mens den hurtige teknologiske udvikling medfører nye risici og usikkerhedsmomenter.

I erkendelse af disse udfordringer har EU forpligtet sig på en række langsigtede bæredygtigheds mål med det overordnede mål "Et godt liv i en ressourcebegrænset verden". Det vil ikke være muligt at realisere disse mål uden et hurtigt og fundamentalt skifte i karakteren af og ambitionerne for Europas svar. Europa er nødt til at finde måder til at ændre de centrale systemer i samfundet, der skaber miljø- og klimapres samt helbredspåvirkninger — gennem nytænkning ikke bare af teknologier og produktionsprocesser, men også af forbrugsmønstre og livsstil. Det vil kræve en umiddelbar og samordnet indsats, hvor diverse politikområder og aktører i hele samfundet inddrages i at muliggøre systemiske forandringer.

Europa står ved en vigtig korsvej i 2020. EU's ledere har muligheder for at skabe fremtidig udvikling, som deres efterfølgere ikke vil have. Det kommende tiår vil derfor være af afgørende betydning for at fastlægge Europas muligheder i det 21. århundrede.

Dette er kort sagt de overordnede konklusioner i Europas Miljø — Tilstand og Fremtidsudsigter 2020 (SOER 2020). Rapporten indeholder en grundig vurdering af Europas miljø med det formål at støtte regeringsførelsen og informere offentligheden. Som alle Miljøagenturets rapporter bygger den på arbejdet i Det Europæiske Miljøoplysnings- og Miljøovervågningsnet (Eionet) — et partnerskab mellem Miljøagenturet og dets 33 medlemslande og seks samarbejdslande.

At forstå det europæiske miljøes tilstand, tendenser og udsigter kræver en integreret tilgang, der anerkender de komplekse drivkræfter bag og konsekvenser af miljøændringerne. Det er præcis det, SOER 2020 giver, idet den viser den globale sammenhæng, der former Europas udvikling (del 1), Europas miljø- og sektortendenser og fremtidsudsigter (del 2) samt de faktorer, der begrænser eller muliggør transformativ forandring (del 3). Rapporten afsluttes i del 4 med overvejelser om, hvordan Europa kan ændre sin kurs og opnå en bæredygtig fremtid.

SOER 2020 identificerer mange udfordringer og barrierer. Men den ser også grund til håb. Europæiske borgere giver i stigende grad udtryk for deres frustration over manglende politisk ledelse på miljø- og klimaområdet. Viden om systemiske udfordringer og svar vokser og bliver i stadig højere grad afspejlet i EU's politiske rammer. Sideløbende hermed er innovationer fremkommet hurtigt i de seneste år, herunder nye teknologier, forretningsmodeller og lokale initiativer. Nogle byer og regioner er førende med hensyn til ambitionsniveau og kreativitet, hvor de eksperimenterer med forskellige måder at leve og arbejde på og udveksler idéer gennem netværk.

Alle disse udviklingslinjer er vigtige, for de skaber rum for, at staterne kan opstille et ambitionsniveau i en ny størrelsesorden for politikker, investeringer og foranstaltninger. De er også med til at øge bevidstheden, hvilket tilskynder borgerne til at nytænke adfærd og livsstil. Europa skal udnytte disse muligheder og bruge alle midler til rådighed til at skabe transformativ forandring i det kommende årti.

Europas miljø i en global kontekst under forandring

De miljø- og bæredygtighedsudfordringer, Europa står over for i dag, har rødder i en global udvikling, der rækker tilbage over årtier. I denne periode har kraftigt accelererede sociale og økonomiske aktiviteter forvandlet menneskets forhold

til miljøet. Siden 1950 er den globale befolkning tredoblet til 7,5 milliarder, indbyggertallet i storbyer er firedoblet til over 4 milliarder, den økonomiske produktion er blevet 12 gange større, hvilket modsvares af en tilsvarende stigning i anvendelsen af kvælstof-, fosfor- og kaliumgødning, og det primære energiforbrug er femdoblet. I et fremtidsperspektiv ser disse globale udviklingstendenser ud til at fortsætte med at øge presset på miljøet. Verdens befolkning forventes at ville vokse med næsten en tredjedel til 10 milliarder i 2050. Samlet set kunne ressourceforbruget være fordoblet i 2060, efterspørgslen efter vand være steget med 55 % frem mod 2050 og energibehovet være vokset med 30 % i 2040.

Den kraftige acceleration har utvivlsomt givet væsentlige fordele, lindret lidelse og øget velstanden i mange dele af verden. F.eks. er andelen af verdens befolkning, der lever i ekstrem fattigdom, faldet markant — fra 42 % i 1981 til under 10 % i 2015. Men den samme udvikling har også forårsaget omfattende skader på økosystemerne. Samlet set er ca. 75 % af landmiljøet og 40 % af havmiljøet nu voldsomt ændret. Jorden oplever ekstremt hurtigt tab af biodiversitet, og flere arter er nu truet af udryddelse end på noget andet tidspunkt i menneskets historie. Der er faktisk tegn på, at en sjette masseudryddelse af biodiversiteten er på vej.

Mange af ændringerne i det globale klimasystem, der har kunnet iagttages siden 1950'erne, er på tilsvarende måde uden fortilfælde gennem årtier til årtusinder. De skyldes i vid udstrækning emissioner af drivhusgasser fra menneskelige aktiviteter, såsom afbrænding af fossile brændstoffer, landbrug og skovrydning.

Både direkte og indirekte forårsager dette pres enorme skader på menneskers sundhed og trivsel. Den samlede byrde af sygdom og for tidlig død med forbindelse til miljøforurening er allerede tre gange højere end for aids, tuberkulose og malaria tilsammen. Men fortsætter den kraftige acceleration, vil det kunne skabe endnu mere vidtrækkende trusler, hvis presset udløser et sammenbrud af økosystemer som Arktis, koralrevene og skovene i Amazonas. Pludselige og uoprettelige forskydninger af denne art kan alvorligt forstyrre naturens evne til at sørge for væsentlige ydelser som forsyning med mad og ressourcer, bevarelse af rent vand og frugtbar jord og til at fungere som buffer mod naturkatastrofer.

Som pioner inden for industrialisering har Europa spillet en afgørende rolle i udviklingen af disse globale forandringer. I dag fortsætter kontinentet med at forbruge flere ressourcer og bidrage mere til at forringe miljøet end mange andre regioner i verden. For at tilfredsstille disse høje forbrugsniveauer er Europa afhængig af ressourcer uvundet eller brugt i andre dele af verden, f.eks. vand, jord,

biomasse og andre materialer. Derfor indtræffer mange af de miljøeffekter, der er knyttet til europæisk produktion og forbrug, uden for Europa.

Tilsammen udgør disse realiteter en gennemgribende udfordring for Europa og andre dele af verden. Den aktuelle kurs for social og økonomisk udvikling ødelægger de økosystemer, der i sidste ende er menneskehedens livsgrundlag. Et skifte mod en bæredygtig kurs vil kræve hurtige og omfattende reduktioner i miljøbelastningen, som går langt ud over de nuværende reduktioner.

Europas miljø i 2020

Efterhånden som karakteren og omfanget af de globale miljø- og klimaudfordringer er blevet tydeligere, er de politiske rammer blevet udviklet. Europas miljøpolitiske rammer — EU's miljølovgivning — er i stigende grad præget af ambitiøse, langsigtede visioner og målsætninger. Den overordnede vision for Europas miljø og samfund er beskrevet i det syvende miljøhandlingsprogram, der lægger op til følgende:

”I år 2050 lever vi et godt liv inden for Jordens økologiske grænser. Vores velfærd og vores sunde omgivelser skyldes en innovativ, cirkulær økonomi, hvor intet spildes, hvor naturressourcerne forvaltes på bæredygtig vis, og hvor biodiversiteten beskyttes, værdsættes og genoprettes på en måde, der øger samfundets modstandsdygtighed. Væksten i vores lavemissionsøkonomi har længe været afkoblet fra ressourceforbruget og sætter tempoet for et sikkert og bæredygtigt globalt samfund.”

EU's miljøpolitik styres af tre tematiske politiske mål i det syvende miljøhandlingsprogram: 1) at beskytte, bevare og forbedre EU's naturkapital, 2) at gøre EU til en ressourceeffektiv, grøn og konkurrencedygtig lavemissionsøkonomi og 3) at beskytte EU's borgere mod miljørelaterede belastninger og risici for deres sundhed og trivsel. I de senere år har EU desuden vedtaget en række strategiske rammepolitikker, der fokuserer på at forvandle EU's økonomi og konkrete systemer (f.eks. energi og mobilitet) på måder, der skaber velstand og retfærdighed, samtidig med at de beskytter økosystemerne. De Forenede Nationers (FN's) mål for bæredygtig udvikling supplerer disse rammer og skaber en logik for transformativ forandring, som anerkender den indbyrdes sammenhæng mellem sociale, økonomiske og miljømæssige mål.

Set i forhold til Europas langsigtede visioner og supplerende politiske mål er det klart, at Europa ikke gør tilstrækkelige fremskridt med hensyn til at afhjælpe de miljømæssige udfordringer. Budskaberne fra SOER 2020-vurderingen af de seneste tendenser og fremtidsudsigter er klare. Politikkerne

har været mere effektive til at mindske presset på miljøet end til at beskytte biodiversiteten og økosystemerne samt menneskers sundhed og trivsel. Trods de vellykkede resultater af europæisk miljøforvaltning er der vedholdende problemer, og fremtidsudsigterne for Europas miljø i de kommende årtier er nedslående (Tabel ES.1).

Det står klart, at naturkapital endnu ikke er beskyttet, bevaret og forbedret i overensstemmelse med ambitionerne ifølge det syvende miljøhandlingsprogram. Kun mindre andele af de beskyttede arter (23 %) og levesteder (16 %) er i gunstig bevaringsstatus, og Europa er ikke på vej til at opfylde den overordnede målsætning om at standse tabet af biodiversitet inden 2020. Europa har nået sine mål mht. at udpege beskyttede land- og havområder, og nogle arter er genoprettet, men de fleste andre mål bliver sandsynligvis ikke nået.

Politiske tiltag rettet mod naturkapitalen har gavnet på nogle områder, men der er stadig mange problemer, og nogle er under forværring. F.eks. har reduceret forurening forbedret vandkvaliteten, men EU er langt fra at opnå god økologisk tilstand i alle vandområder inden 2020. Arealforvaltningen er forbedret, men landskabsfragmenteringen stiger fortsat til skade for levesteder og biodiversitet. Luftforureningen vil fortsat påvirke biodiversitet og økosystemer, og 62 % af Europas økosystemområde udsættes for ekstreme kvælstofniveauer, hvilket fører til eutrofiering. Klimaændringernes indvirkning på biodiversitet og økosystemer forventes at blive mere intensiv, og aktiviteter som landbrug, fiskeri, transport, industri og energiproduktion forårsager fortsat tab af biodiversitet, ressourceudvinding og skadelige emissioner.

Europa har gjort større fremskridt med hensyn til ressourceeffektivitet og cirkulær økonomi. Materialeforbruget er faldet, og ressourceeffektiviteten forbedret, mens bruttonationalproduktet er steget. Udledningen af drivhusgasser er faldet med 22 % mellem 1990 og 2017 på grund af såvel politiske foranstaltninger som økonomiske faktorer. Andelen af vedvarende energikilder i det endelige energiforbrug er steget støt til 17,5 % i 2017. Energieffektiviteten er forbedret, og det endelige energiforbrug er faldet til omtrent samme niveau som i 1990. Udledning af forurenende stoffer til både luft og vand er blevet reduceret, mens EU's samlede vandindvinding faldt med 19 % mellem 1990 og 2015.

Nyere tendenser er imidlertid mindre positive. F.eks. er den endelige energiefterspørgsel faktisk steget siden 2014, og hvis det fortsætter, nås EU's 2020-mål for energieffektivitet muligvis ikke. Skadelige emissioner fra transport og landbrug er også steget, og produktionen og forbruget af farlige kemikalier er forblevet stabil. Udsigterne for 2030 tyder på,

at det nuværende fremskridtstempo ikke vil være tilstrækkeligt til at nå klima- og energimålene for 2030 og 2050. Hertil kommer, at det ikke er lykkedes at tackle det miljømæssige pres fra økonomiske sektorer gennem miljøintegration, hvilket illustreres af landbrugets fortsatte indvirkning på biodiversiteten og forurening af luft, vand og jord.

Europa har haft en vis succes med at beskytte europæerne mod miljømæssige risici for sundhed og trivsel. F.eks. er drikke- og badevand generelt af høj kvalitet overalt i Europa. Men der er vedholdende problemer i nogle områder, og udsigterne er bekymrende. F.eks. modstår nogle persistente og mobile kemikalier selv avanceret behandling af drikkevandet. Selv om udledningen af luftforurenende stoffer er faldet, bor næsten 20 % af EU's befolkning i områder, hvor koncentrationen af luftforurenende stoffer ligger over mindst én EU-standard for luftkvalitet. Eksponering for fine partikler er årsag til omkring 400 000 for tidlige dødsfald i Europa hvert år, og de central- og østeuropæiske lande er uforholdsmæssigt hårdt ramt.

Sundhed og trivsel er fortsat påvirket af støj, farlige kemikalier og klimaændringer. Accelererende klimaændringer vil sandsynligvis medføre øgede risici, særligt for udsatte grupper. Der kan opstå påvirkninger fra hedeølger, skovbrande, oversvømmelser og ændrede mønstre i forekomsten af infektionssygdomme. Hertil kommer, at miljømæssige sundhedsrisici ikke påvirker alle på samme måde, og der er udtalte lokale og regionale forskelle i Europa med hensyn til social sårbarhed og eksponering for miljø- og sundhedsfarer. Generelt er udsigten til en reduktion af risiciene for sundhed og trivsel usikker. Systemiske sundhedsrisici er komplekse, og der er store mangler og usikkerheder i vidensbasen.

Forståelse af de systemiske udfordringer og vores respons

De vedholdende, store miljøudfordringer kan forklares gennem en række indbyrdes forbundne faktorer. For det første forbliver miljøbelastningerne betydelige trods fremskridt med at reducere dem. Tempoet i fremskridtet er også blevet langsommere på nogle vigtige områder, f.eks. drivhusgasudledninger, industriemissioner, affaldsproduktion, energieffektivitet og andelen af vedvarende energi. Dette tyder på et behov for at gå ud over gradvise effektivitetsforbedringer og styrke gennemførelsen af miljøpolitikkerne for at opnå de fulde fordele heraf.

Miljøsystemernes kompleksitet kan også betyde, at der er en betydelig tidsforskydning, fra belastningerne mindskes, til der ses forbedringer i naturkapitalen og menneskers sundhed og trivsel. Miljøresultater som tab af biodiversitet bestemmes

Tabel ES.1 Oversigt over hidtidige tendenser, perspektiver og udsigter med hensyn til at opfylde de politiske målsætninger/mål

Theme	Tidligere tendenser og fremtidsudsigter		Udsigterne til at opfylde politiske målsætninger/mål		
	Tidligere tendenser (10-15 år)	Fremtidsudsigter til 2030	2020	2030	2050
Beskyttelse, bevarelse og forbedring af naturkapitalen					
Beskyttede landområder			☒		
Beskyttede havområder			☒		
EU-beskyttede arter og levesteder			☒		
Almindelige arter (fugle og sommerfugle)			☒		
Økosystemets tilstand og ydelser			☒		
Akvatiske økosystemer og vådområder			☒		
Hydromorfologiske belastninger			☒		
Status for marine økosystemer og biodiversitet			☒		
Pres og indvirkning på marine økosystemer			☒		
Urbanisering og landbrugets og skovbrugets arealanvendelse					☒
Jordbundsforhold			☒		
Luftforurening og indvirkninger på økosystemer			☐	☐	
Kemisk forurening og indvirkninger på økosystemer			☒		
Klimaændringer og indvirkninger på økosystemer			☒		
Ressourceeffektiv, cirkulær og lavemissionsøkonomi					
Materiel ressourceeffektivitet			☒		
Cirkulær brug af materialer				☐	
Affaldsproduktion			☐		
Affaldshåndtering			☐		
Drivhusgasemissioner og reduktionsindsatser			☒	☒	☒
Energieffektivitet			☐	☒	☒
Vedvarende energikilder			☒	☒	☒
Emissioner af luftforurenende stoffer			☒	☐	
Forurenende emissioner fra industrien			☐		
Rene industrielle teknologier og processer			☐		
Emissioner af kemiske stoffer			☒		
Vandindvinding og belastning på overflade- og grundvand			☒		
Bæredygtig udnyttelse af havene			☐		
Beskyttelse mod miljærisci for sundhed og trivsel					
Koncentrationer af luftforurenende stoffer			☒	☒	
Luftforureningens indvirkninger på menneskers sundhed og trivsel				☒	
Befolkningens eksponering for ekstern støj og indvirkning på menneskers sundhed			☒		
Bevarelse af stille områder			☒		
Forureningsbelastninger på vand og forbindelser til menneskers sundhed			☒		
Kemisk forurening og risici for menneskers sundhed og trivsel			☒		
Risici for samfundet som følge af klimaændringer			☐		
Strategier og planer for klimatilpasning			☐		
Vejledende vurdering af tidligere tendenser (10-15 år) og fremtidsudsigter frem til 2030			Vejledende vurdering af udsigterne til at nå udvalgte politikmålsætninger/mål		
	Overvejende forbedrede tendenser/udviklinger	År	☒	Overordnet set på rette vej	
	Tendenser/udviklinger viser et blandet billede	År	☐	Delvis på rette vej	
	Overvejende forværrede tendenser/udviklinger	År	☒	Overordnet set ikke på rette vej	

Note: Året for målsætningerne/målene angiver ikke det nøjagtige målår, men tidsrammen for målsætningerne/målene.

ofte af en række forskellige faktorer, hvilket betyder, at effektiviteten af politiske tiltag og lokale forvaltningstiltag kan blive udlignet af eksterne faktorer. Disse omfatter globale fænomener som voksende befolkninger, økonomiske resultater og ressourceanvendelse, hvilket alt sammen påvirker situationen i Europa. Set i et fremtidsperspektiv dukker der også bekymringer op om drivkræfterne bag ændringer, såsom teknologiske og geopolitiske udviklingstendenser, der har uklare implikationer.

Måske er den vigtigste faktor bag Europas vedholdende miljø- og bæredygtighedsudfordringer, at de er uløseligt knyttet til økonomiske aktiviteter og livsstil, navnlig til samfundssystemer, der forsyner europæerne med fornødenheder som mad, energi og mobilitet. Som et resultat heraf er samfundets ressourceforbrug og forurening på komplekse måder bundet sammen med job og indtjening gennem hele værdikæden, med store investeringer i infrastruktur, maskiner, færdigheder og viden, med adfærd og måder at leve på og med samfundets politikker og institutioner.

De mange forbindelser i og mellem de sociale systemer betyder, at der ofte er store barrierer for at opnå den hurtige og gennemgribende forandring, som er nødvendig for at nå Europas langsigtede bæredygtigheds mål. F.eks.:

- Produktions- og forbrugssystemer er karakteriseret ved fastlåsnings og afhængighed af tidligere valg, hvilket hænger sammen med den omstændighed, at systemelementer — teknologi, infrastruktur, viden osv. — ofte har udviklet sig sammen gennem årtier. Det betyder, at radikale ændringer af disse systemer sandsynligvis vil have en forstyrrende virkning på investeringer, job, adfærd og værdier, hvilket vil give modstand fra de berørte brancher, regioner eller forbrugere.
- Sammenkoblinger og feedback indenfor systemerne betyder, at forandring ofte giver utilsigtede resultater eller overraskelser. F.eks. kan teknologidrevne gevinster blive undermineret af livsstilsændringer, til dels på grund af "rebound-effekten", når effektivitetsforbedringer fører til besparelser, der gør det muligt at øge forbruget.
- Produktions- og forbrugssystemerne er også forbundet direkte og indirekte f.eks. gennem deres afhængighed af en delt naturlig kapitalbase, der leverer ressourcer og absorberer affald og emissioner. Denne "ressource-nexus" betyder, at løsning af problemer på ét område kan fremprovokere utilsigtede skader andre steder, f.eks. skovrydning og stigninger i fødevarerpriserne på grund af produktion af biobrændsel.

Den systematiske karakter af Europas udfordringer på miljøområdet bidrager til at forklare begrænsningerne

for, at etablerede miljøstyringsmetoder kan levere den nødvendige forandring. Selv om der er set tegn på fremskridt inden for fødevarer-, energi- og mobilitetssystemerne, er miljøpåvirkningen fortsat høj, og disse tendenser er ikke i overensstemmelse med de langsigtede miljø- og bæredygtigheds mål.

Stadig mere forskning og praksis giver indsigt i, hvordan der kan skabes grundlæggende systemisk forandring. Sådanne overgange er langsigtede processer, som i høj grad er afhængige af forekomsten og udbredelsen af forskellige former for innovation, der udløser alternative måder at tænke og leve på — nye sociale praksisser, teknologier, forretningsmodeller, naturbaserede løsninger osv. Det er umuligt på forhånd at vide, præcis hvilke innovationer fremtiden vil byde på, hvorvidt eller hvordan de vil blive integreret i borgernes levevis, og hvordan de vil påvirke bæredygtighedsresultaterne. Overgange involverer derfor mange usikkerhedsmomenter, konflikter og afvejninger.

Denne forståelse af systemisk forandring har store konsekvenser for politisk ledelse. For det første skifter opfattelsen af regeringens rolle fra "pilot" med viden og værktøjer til at styre samfundet i en bæredygtig retning til en rolle som igangsætter af nytænkning og omstilling, der omfatter hele samfundet. Top-down planlægning spiller stadig en rolle i nogle sammenhænge. Men regeringerne må også finde måder, hvorpå man kan udnytte borgernes, samfundets og erhvervslivets styrker.

Det kræver bidrag på tværs af politikområder og offentlige myndighedsniveauer hen imod fælles mål. Miljøpolitiske redskaber er fortsat afgørende. Men at muliggøre systemisk forandring vil kræve en langt bredere politiksammensætning med henblik på at fremme innovation og eksperimentering, få nye idéer og tilgange til at sprede sig og sikre, at strukturelle økonomiske ændringer bringer gode og retfærdige resultater med sig. Komplexiteten og usikkerheden i forbindelse med overgangsprocesser betyder, at regeringerne også bliver nødt til at finde måder at koordinere og styre aktiviteter på i samfundet hen imod langsigtede bæredygtigheds mål og styre de risici og utilsigtede konsekvenser, der uundgåeligt ledsager systemisk forandring.

Hvor bevæger Europa sig hen?

Samlet set sætter analysen i del 1-3 fokus på vedholdenheden, omfanget og alvoren af de udfordringer, Europa står over for. At opfylde EU's 2050-vision for bæredygtighed er stadig muligt, men det vil kræve et skifte i aktionernes karakter og ambitionsniveau. Det betyder,

at de etablerede politiske redskaber både skal styrkes og udbygges med nye innovative ledelsesmetoder. På baggrund af indsigterne fra hele rapporten identificeres der i del 4 en række vigtige områder, hvor der er brug for handling for at muliggøre overgange.

Styrkelse af gennemførelse, integration og sammenhæng af politikker: Fuld gennemførelse af eksisterende politikker ville bringe Europa et langt stykke af vejen til at nå miljømålene frem mod 2030. Fuld gennemførelse vil kræve øget finansiering og kapacitetsopbygning, inddragelse af virksomheder og borgere, bedre koordinering af lokale, regionale og nationale myndigheder samt et stærkere vidensgrundlag. Ud over gennemførelse har Europa behov for at afhjælpe mangler og svagheder i de politiske rammer, f.eks. i forhold til land, jord og kemikalier. Bedre integration af miljømålene i sektorpolitikken er ligeledes vigtigt, ligesom forbedret indbyrdes sammenhæng mellem politikkerne.

Udvikling af mere systemiske, langsigtede politiske rammer og bindende mål: Det stigende antal strategiske politikker vedrørende centrale systemer (f.eks. energi og mobilitet), og fremme af omstillingen til en kulstofsfattig og cirkulær økonomi er vigtige redskaber til at stimulere og lede en sammenhængende indsats overalt i samfundet. Men dækningen af langsigtede politiske rammer skal udvides til andre vigtige systemer og problemstillinger, som fødevarer, kemikalier og arealanvendelse. Tilsvarende tværgående strategier er også nødvendige på andre forvaltningsniveauer — herunder lande, regioner og byer. At engagere interessenterne i udviklingen af nyskabende visioner og baner er vigtigt for at vise de forskelligartede virkeligheder i Europa og for at maksimere de miljømæssige, sociale og økonomiske sidegevinster.

Internationale tiltag mod en bæredygtig udvikling: Europa kan ikke nå sine mål for bæredygtighed alene. Globale miljø- og bæredygtighedsproblemer kræver globale løsninger. EU har betydelig diplomatisk og økonomisk indflydelse, som Unionen kan bruge til at fremme vedtagelsen af ambitiøse aftaler på områder som biodiversitet og ressourceanvendelse. Fuld gennemførelse i Europa af FN's 2030-dagsorden for bæredygtig udvikling og aktiv støtte til gennemførelse i andre regioner vil være nødvendig, hvis Europa skal tage globalt lederskab for at opnå bæredygtige overgange. Anvendelse af verdensmålene for bæredygtig udvikling som en overordnet ramme for den politiske udvikling i de næste 10 år kunne udgøre et vigtigt skridt på vejen mod realiseringen af Europas vision for 2050.

Fremme af innovation i hele samfundet: Kursændringen vil i høj grad komme til at afhænge af forekomsten og udbredelsen af forskellige former for innovation, der kan

udløse nye måder at tænke og leve på. Frøene til dette skifte er allerede lagt. Flere og flere virksomheder, iværksættere, forskere, bystyrer og lokalsamfund eksperimenterer med anderledes måder at producere og forbruge på. I praksis viser det sig dog, at innovationer møder betydelige hindringer. Offentlige politikker og institutioner spiller derfor en vigtig rolle i at muliggøre systemisk forandring. Miljøpolitikker er fortsat af afgørende betydning, men systeminnovation kræver sammenhængende bidrag fra forskellige politiske områder, der spænder fra forsknings-, innovations-, sektor- og industripolitik til uddannelse, velfærd, handel og beskæftigelse.

Opskalering af investeringer og nyorientering af finansieringer: Selv om det vil kræve store investeringer at opnå bæredygtige overgange, er der store gevinster for europæerne — både da man undgår skade på natur og samfund og på grund af de økonomiske og sociale muligheder, overgangene skaber. Regeringerne skal gøre fuld brug af offentlige midler til at støtte eksperimentering, investere i innovation og naturbaserede løsninger, indkøbe bæredygtigt og støtte ramte sektorer og regioner. De spiller også en vigtig rolle i forbindelse med at mobilisere og retningsbestemme privatforbruget ved at forme investerings- og forbrugsvalg, og med at engagere den finansielle sektor i bæredygtige investeringer ved at gennemføre og udbygge EU's handlingsplan for bæredygtig økonomi.

Risikostyring og sikring af en socialt retfærdig overgang: En vellykket ledelse af bæredygtige overgange kræver, at samfundet anerkender de potentielle risici, muligheder og afvejninger og udtænker måder at manøvrere imellem dem på. Politikker spiller en afgørende rolle med hensyn til at opnå "retfærdige overgange", f.eks. ved at støtte virksomheder og medarbejdere i brancher, der står over for udfasning, via omskoling, tilskud, teknisk bistand eller investeringer, der støtter negativt påvirkede regioner. Tidlig konstatering af nye risici og muligheder i forbindelse med den teknologiske og samfundsmæssige udvikling skal kombineres med fleksible tilgange baseret på eksperimentering, overvågning og læring.

Forbindelse mellem viden og handling: At opnå bæredygtige overgange kræver forskelligartet ny viden, der trækker på mange discipliner og typer af vidensproduktion. Dette omfatter dokumentation vedrørende de systemer, der er drivkraften bag miljøbelastningen, veje til bæredygtighed, lovende initiativer og hindringer for forandring. Fremsynsmetoder er en vigtig måde at engagere folk i deltagelsesprocesser med henblik på at udforske fremtidsmuligheder, resultater og risici eller muligheder. At generere, udveksle og anvende relevant dokumentation

fuldt ud kan kræve ændringer i det videnssystem, der forbinder videnskab med politik og handling, herunder at udvikle nye færdigheder og institutionelle strukturer.

De næste 10 år

For at nå målene på 2030-dagsordenen for bæredygtig udvikling og Parisaftalen kræves der hurtig handling inden for hvert af disse områder i de næste 10 år. For at sige det klart, så vil Europa ikke kunne opnå sin bæredygtighedsvision

om "Et godt liv i en ressourcebegrænset verden" ved blot at fremme økonomisk vækst og søge at håndtere uønskede bivirkninger med miljø- og socialpolitiske virkemidler. I stedet skal bæredygtighed være et vejledende princip for ambitiøse og sammenhængende politikker og handlinger i hele samfundet. Aktivisering af transformativ forandring vil kræve, at alle områder og forvaltningsniveauer arbejder sammen og udnytter borgernes, erhvervslivets og lokalsamfundenes ambitioner, kreativitet og kræfter. I 2020 har Europa en unik mulighed for at lede det globale svar på bæredygtighedsudfordringerne. Tiden er inde til at handle.

Om SOER

Det Europæiske Miljøagentur (EEA) er et EU-agentur, der er oprettet i henhold til Rådets forordning (EØF) nr. 1210/90. Med forordningen oprettedes også Det Europæiske Miljøoplysnings- og Miljøovervågningsnet (Eionet) som et partnernet af 33 medlemslande ^(?) og seks samarbejdslande ^(?). Miljøagenturets opgave består i at arbejde sammen med Eionet med henblik på at skaffe viden, således at de relevante interessenter i EU's institutioner og Eionet-landene kan træffe velfunderede beslutninger om at forbedre Europas miljø og bevæge sig i retning af bæredygtig udvikling.

Som en del af dette mandat er en af Miljøagenturets vigtigste opgaver at offentliggøre en rapport om miljøets tilstand, udviklingstendenser og fremtidsudsigter hvert femte år. Disse rapporter er blevet udarbejdet siden 1995 og har omfattet en vurdering af tilstanden af og fremtidsudsigterne for det europæiske miljø samt har præget gennemførelsen og udviklingen af EU-politikker. Det sker ved at overvåge tidligere tendenser, fremskridtene mod fastlagte mål for fremtiden og mulighederne for, at EU-politikken kan bidrage til at nå de langsigtede mål.

Ligesom de foregående rapporter giver Europas Miljø — Tilstand og Fremtidsudsigter 2020 (SOER 2020) relevant, pålidelig og sammenlignelig viden og trækker på mange kilder, som Miljøagenturet og Eionet har adgang til. Rapportens udvikling har været styret af den brede erkendelse af, at miljøproblemer er tæt forbundet med de fleste aspekter af samfundet, hvilket har betydning for de samlede udsigter til at opnå bæredygtighed, og det gøres gældende, at interessenterne har brug for nye typer viden til støtte for deres handlinger.

SOER 2020 bygger på konklusionerne fra forgængeren, der blev offentliggjort i marts 2015. SOER 2015 påviste, at gennemførelsen af EU's politikker har medført betydelige gavnlige virkninger for Europas miljø og menneskers trivsel, men at Europa står over for store udfordringer i forbindelse med vedholdende miljøproblemer, der på komplekse måder er knyttet til produktions- og forbrugssystemerne. I 2015-rapporten argumenteres der for grundlæggende forandringer i produktions- og forbrugssystemer, der medfører miljøforringelser, herunder fødevarer-, energi- og mobilitetssystemerne.

2020-rapporten udkommer på et tidspunkt, hvor samfundet er udfordret af urigtige informationer og falske nyheder. I rapporten gør man sit yderste for at anerkende denne virkelighed ved at sikre gennemsigtighed gennem omfattende henvisninger til videnskabelige resultater og en bedre metode til at evaluere og formidle aspekter af kvalitet og usikkerhed samt vidensmangel. Rapporten har også været genstand for omfattende fagfællebedømmelse af Eionet, Europa-Kommissionen, Miljøagenturets videnskabelige udvalg og internationale eksperter.

Information på landeplan præger politikgennemførelsen og muliggør en forbedret udveksling af nye udviklinger og tilgange. I anerkendelse af udfordringen i forbindelse med stigende videnskompleksitet indeholder rapporten konsistente, sammenfattende vurderinger af alle de tematiske evalueringer heri. Endelig behandler rapporten den systemiske karakter af de aktuelle miljømæssige udfordringer, herunder ovennævnte produktions- og forbrugssystemer samt indsigt i, hvordan EU kan reagere på de aktuelle udfordringer på miljø-, klima- og bæredygtighedsområdet, der er uden fortilfælde.

^(?) De 28 EU-medlemsstater samt Island, Liechtenstein, Norge, Schweiz og Tyrkiet.

^(?) Albanien, Bosnien-Hercegovina, Montenegro, Nordmakedonien, Serbien og Kosovo (i henhold til FN's Sikkerhedsråds resolution 1244/99 og i overensstemmelse med Den Internationale Domstols udtalelse om Kosovos uafhængighedserklæring).

Det Europæiske Miljøagentur

**Europas miljø
Tilstand og fremtidsudsigter 2020
Resumé**

2019 — XX pp. — XX x XX cm

ISBN 978-92-9480-129-6

doi: 10.2800/348758

Sådan kontakter du EU

Personligt

Der findes flere hundrede Europe Direct-informationscentre i hele EU. Find dit nærmeste center på: https://europa.eu/european-union/contact_da

Pr. telefon eller e-mail

Europe Direct er en tjeneste, der besvarer spørgsmål om EU. Kontakt Europe Direct:

- på gratisnummer: 00 800 6 7 8 9 10 11 (visse operatører tager betaling for disse opkald)
- på følgende nummer: +32 22999696 eller
- pr. e-mail: https://europa.eu/european-union/contact_da

Sådan finder du oplysninger om EU

Online

Oplysninger om EU er tilgængelige på alle EU's officielle sprog på Europawebstedet: https://europa.eu/european-union/index_da

EU-publikationer

Du kan downloade eller bestille EU-publikationer gratis eller mod betaling på: <https://publications.europa.eu/da/publications>. Du kan bestille flere eksemplarer af de gratis publikationer ved at kontakte Europe Direct eller dit lokale informationscenter (se https://europa.eu/european-union/contact_da).

EU-ret og relaterede dokumenter

Du kan nemt få adgang til EU's juridiske oplysninger (herunder al EU-ret siden 1952) på alle officielle EU-sprog på EUR-Lex: <http://eur-lex.europa.eu>

Åbne data fra EU

EU's portal for åbne data (<http://data.europa.eu/euodp/da>) giver adgang til datasæt fra EU. Dataene kan downloades og genanvendes gratis til både kommercielle og ikkekommercielle formål.

Det Europæiske Miljøagentur
Kongens Nytorv 6
1050 København K
Danmark

Tlf.: +45 33 36 71 00
Web: eea.europa.eu
Facebook: www.facebook.com/European.Environment.Agency
Twitter: @EUEnvironment
LinkedIn: www.linkedin.com/company/european-environment-agency/
Spørgsmål: <https://www.eea.europa.eu/contact-us>
Tilmeld dig for at modtage meddelelser fra Miljøagenturet: <http://eea.europa.eu/sign-up>

TH-02-19-902-DA-N
doi: 10.2800/348758

Den Europæiske Unions
Publikationskontor